نشریه سفالینه
www.syssofalinehjournal.ir

مقایسه تطبیقی نقوش گلیم هرسین با گلیم نقش برجسته ایلام

مهناز شایسته‌فر [1]

[1] دکتری تخصصی، دانشیار گروه هنر اسلامی دانشکده هنر، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. iainternationalaffairs@gmail.com

چکیده

در طول تاریخ، انسان همواره برای حفاظت خود در برابر تغییرات اقلیمی، به استفاده از منسوجات ازجمله گلیم روی آورده است. تولیدات نساجی در طول هزاران سال از درهم تنیدن الیاف گیاهی شروع و به بافت قالی و پارچه ظریف امروزی انجامیده است. شیوه بافندگی بدون پرز و به اصطلاح «گلیم‌بافت و تخت‌بافت» یکی از انواع بافت منسوجات به ویژه از نوع گستردنی است. این شیوه بافت و محصول حاصل از آن، که با عنوان کلی «گلیم» معروفیت یافته است، اغلب در میان عشایر و روستاییان رایج است و قدیمی‌ترین نمونه به‌دست آمده مربوط به دوره اشکانیان است. با توجه به کمبود تحقیقات تخصصی انجام گرفته در راستای شناخت این هنر ارزشمند، مسئله شناخت نقوش این گلیم‌ها باعث ترغیب و افزایش کاربرد آنها در جهت حفظ میراث و صنایع دستی ایران خواهد شد. این تحقیق به دنبال بررسی نقوش گلیم در دو منطقه هرسین (استان کرمانشاه) و ایلام که به عنوان قدیمی‌ترین و مهمترین مناطق بافت گلیم در کشور و جهان هستند، می‌باشد. روش تحقیق این مقاله توصیفی- تحلیلی می‌باشد و مطالب به شیوه کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری شده است. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد که نقوش شکل گرفته در گلیم این مناطق تحت‌تأثیر فنون بافندگی و محیط طبیعی آنهاست و این یکسانی منبع الهام به‌عنوان شباهتی در نقوش گلیم این مناطق می‌باشد. تفاوت نقوش گلیم این مناطق در این است که نقوش شکل گرفته در گلیم هرسین شامل طرح‌های گوناگون هندسی انتزاعی برگرفته از محیط زندگی آنان است، حال آنکه نقوش گلیم در ایلام ، انعکاس باورهای ذهنی بافندگان در قالب نقوش واقعی از جمله طرح‌های هندسی، گلدانی، لچک ترنج، تصویری و موزاییکی می‌باشد.

اهداف پژوهش:

۱.بررسی نقوش گلیم در دو منطقه هرسین و ایلام.

۲.میزان تأثیرپذیری باورها یا منبع الهام نقوش استفاده شده در گلیم‌های منطقه هرسین و ایلام.

سؤالات پژوهش:

۱.منبع الهام نقوش گلیم در این دو منطقه چیست؟

۲.شباهت‌ها و تفاوت‌های نقوش گلیم دو منطقه هرسین و ایلام در چیست؟

اطلاعات مقاله

مقاله پژوهشی
شماره ۱
دوره ۱
صفحه ۱۱۵ الی ۱۲۸

تاریخ ارسال مقاله: ۱۳۹۹/۰۵/۲۸
تاریخ داوری: ۱۳۹۹/۰۸/۲۴
تاریخ صدور پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۱۰
تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۰۴/۰۱

کلمات کلیدی
نقوش گلیم،
گلیم هرسین،
گلیم نقش برجسته ایلام.

ارجاع به این مقاله
شایسته فر, مهناز. (۱۴۰۱). مقایسه تطبیقی نقوش گلیم هرسین با گلیم نقش برجسته ایلام. سفالینه, ۱(۱), ۱۱۵-۱۲۸.

dorl.net/dor/20.1001.124763411.1401.1.1.1.8

dx.doi.org/

2716-9987/ © 2022 Islamic Art Press. This is an open access article under the CC BY license (http://creativecommons.org/licenses/BY/4.0/)

مقدمه

درباره سابقه گلیم‌بافی در ایران نمی‌توان اظهارنظر صریحی داشت زیرا استفاده از الیاف طبیعی، حیوانی و تاثیرگذاری شرایط جوی سبب شده تا بسیاری از نمونه‌های کهن و قدیمی گلیم در ایران از بین برود اما می‌توان قدمت گلیم‌بافی را به مراتب کهن‌تر از فرش‌بافی دانست.گلیم‌بافی تا چند دهه قبل به علت سادگی در مواد، بافت و طرح چندان مورد توجه قرار نمی‌گرفت. تا دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ میلادی (۱۳۶۹ و ۱۳۷۹ ه.ق)، فقط جهانگردان روشنفکر و متخصصین علاقه‌مند به هنرهای اسلامی، به جمع‌آوری گلیم‌های عشایری علاقه نشان می‌دادند. اما توریسم و امکان مسافرت‌های سریع، غربی‌های بیشماری را با گلیم آشنا کرد (هال و دیگران، ۱۳۷۷: ۲۲). سرانجام ویژگی‌های کاربردی و زیبایی-شناسانه گلیم‌ها محققان بسیاری را بر آن داشت که به بررسی این بافته‌ها بپردازند. اولین پژوهش از این دست در سال ۱۹۷۰ میلادی- که نخستین طرح پژوهشی در زمینه گلیم‌بافی می‌باشد- تحت عنوان "گلیم‌های کشف نشده" در جنرال الکتریک انتشار یافت(Tanavoli,1988:40) و پس از آن، تحقیقات و کنفرانس‌های بیشتری در راستای شناخت گلیم‌های ایرانی صورت گرفت و نگاه‌ها را به سمت گلیم‌های ایرانی از جمله گلیم‌های مناطق کرد، لر، قشقایی، فارس و.... جذب کرد (خالقی، ۱۳۹۲: ۹۷). از جمله تحقیقات انجام شده می‌توان به کتاب شناخت گلیم و گلیم مانندهای ایران اشاره کرد، که دکتر یاوری به مطالعه و معرفی گلیم‌های مناطق گوناگون ایران از جمله هرسین پرداخته است و در انتها جمع‌بندی ویژگی‌های این نوع گلیم قابل مشاهده است. هم چنین تحقیق گسترده‌تری راجب به گلیم کشورهای مختلف ازجمله ایران توسط آلستر هال و جوزه لوچیک انجام گرفته که معرفی گلیم مناطق مختلف ایران از جمله هرسین به‌طور کلی در آن قابل مشاهده است.

تحقیقاتی در زمینه گلیم نقش برجسته ایلام نیز انجام شده است که از آن جمله، می‌توان مقاله خانم مریم فراست را نام برد که طرح و نقش گلیم این منطقه را براساس نقش‌مایه‌ها، طرح، رنگ، نوع بافت، کاربرد و ویژگی‌های شاخص این هنر مورد بررسی قرار داده است. آقای حسن یوسف‌نژاد و شعبان ولی‌زاده به مطالعه مردم‌شناختی بافت گلیم نقش‌برجسته ایلام و ارتباط این هنر با عقاید و باورهای مردم پرداخته است و در انتها به نتایجی درباره پیشینه و گرایش مردم به این هنر، و ارتباط نقوش با ذهنیات مردم رسیده‌اند. با توجه به کمبود تحقیقات تخصصی در این راستا، معرفی علمی و تخصصی این دستبافته‌ها به مخاطبان می‌تواند خلأ به وجود آمده در راستای شناخت بیشتر گلیم‌های ایرانی را ازطریق پژوهش‌های فراگیر درون منطقه‌ای (در حوزه گلیم‌های ایرانی) در بلند مدت پر کند. هم‌چنین باتوجه‌به این امر که بافندگان گلیم مانند سایر تولیدکنندگان صنایع‌دستی، احساسات، عواطف و حالات روحی خود را در تولید گلیم منعکس می‌کنند؛ شناخت خاستگاه، باورها و اعتقادات آنان نیز از این طریق میسر خواهد شد.

۱. تاریخچه گلیم‌بافی

از دیرباز زندگی انسان در وابستگی مستقیم به حیات جانوران اهلی و نباتات محیط زندگی بوده است. گله‌داری باعث تضمین تهیه مواد اولیه بافت گلیم یعنی پشم بوده و گیاهان محیط اطراف رنگ‌های مورد نیاز را تامین می‌کردند. نخستین دوره گلیم‌بافی با توجه به حکم نزدیکی اسلوب بافت آن به پارچه و سادگی فنی نسبی آن در مقایسه با پیچیدگی فن گره‌بافی، تاریخی بس کهن‌تر از قالی‌بافی داشته باشد (پرهام، ۱۳۷۱: ۳۶). گلیم نوعی فرش بدون پرز است که بانخ پشمی ، پنبه‌ای یا کنفی با درگیری تار و پود جهت زیرانداز یا تزیین بافته می‌شود و در خانه‌های مدرن امروزه کاربرد بسیاری دارد. بافت گلیم عموماً بدون استفاده از نقشه‌های چاپی یا سایر الگوهای بافندگی بوده است و بافندگان از ذخایر غنی نقشمایه‌های ذهنی که با هویت و فرهنگ بومی خود در ارتباط هستند استفاده می‌کنند (جزایری، ۱۳۷۰: ۳۳).

گلیم‌بافی در استان کرمانشاه دارای سابقه‌ای طولانی است و طرح‌ها و نقش‌های گلیم این استان به سه بخش کلهرنشین، اورامانات و هرسین تقسیم می‌شود که گلیم هرسین واقع در ۵۰ کیلومتری کرمانشاه از بهترین نوع گلیم‌های ایران است. اکثر کارگاه‌های گلیم‌بافی در خانه‌های روستاییان هرسین به عنوان مرکز عمده تولید گلیم در استان از شهرتی خاص برخوردار است (منوچهری، ۱۳۹۰: ۶).

۲. گلیم هرسین

شهرستان هرسین یکی از مناطق شمالی استان کرمانشاه از قدیمی‌ترین و مهم‌ترین مناطق بافت گلیم در کشور و جهان است. یکی از عواملی که باعث جاگرفتن و پایدار شدن این هنر در هرسین شده است، محیط زیست و عوامل طبیعی است. در هرسین رفته‌رفته گلیم‌بافی به وسیله استادکاران صنایع دستی رشد کرد به طوری‌که کرمانشاه امروزه مرکز کار استادکاران گلیم‌باف هرسینی شده است. گلیم بافت هرسین در تمام جهان شهرت دارد و نقوش آن از شناخته شده‌ترین نقوش گلیم‌های ایران است که از فرم‌های مشخص و حیوانات با طرح‌های خاصی استفاده شده است.گلیم هرسین مثل گلیم‌های دشت مغان بنابر ذوق و سلیقه بافنده و شرایط اطراف او (مقدار پشم در دسترس، حیوانات منطقه) بافته می‌شود. در حاشیه و زمینه، نقش ریز و پر بافته می‌شود. از موی بز در حاشیه‌های گلیم برای ضد بید بودن آن استفاده می‌شود. نام هرسین با گلیم همراه است و در بازارهای داخلی، خارجی و در بین خریداران گلیم، گلیم نیز به تنهایی هرسین را طلب می‌کند. گلیم‌بافی در هرسین به عهده زنان است. بافت آن بیشتر به صورت فصلی بوده و زمان آن نیز پاییز و زمستان است. فراورده‌های گلیم هرسین از لحاظ جنس، نحوه بافت، اصالت طرح‌ها و زیبایی رنگ کاملا بی‌نظیر بوده و موردتوجه و تقاضای بسیاری از شهرنشینان است (بی‌نا، ۱۳۹۳). گلیم‌های این منطقه دارای نقش‌های بسیار زیبا که بیشتر دارای حاشیه، کناره و چند ترنج در ادامه یکدیگر و در وسط است که درون همه سطوح پر از نقوش حیوانات و اشکال مشخص هرسین است و رنگ‌های زنده است که اطراف نقش‌ها مشبک بوده و طرح به طرزی برجسته در آن خودنمایی می‌کند. بافندگان به‌طور عمده رنگ‌های محدودی در اختیار داشتند: سرمه‌ای، سفید،

سبز و قرمز که رنگ‌های اصلی گلیم است که اخیرا رنگ سرخابی به آن اضافه شده است.. در بعضی بافته‌ها، طرح فقط یک فرم است که با بازی رنگ و جابه‌جایی آن گلیم را بافته‌اند. مثلا در حاشیه تیره آن فرم روشن است و در زمینه که روشن است آن، فرم تیره بافته شده است.

انواع تولیدات گلیمی این منطقه عبارت است از: گلیمچه ، پشتی، خورجین و جوال که در متن زندگی مردم رسوخ کرد، به طوری‌که روی دیوارها و درب خانه‌هایشان نیز مورد استفاده قرار گرفته و کاملا از طبیعت اطراف خود الهام می‌پذیرد. این طرح‌ها و نقوش از نسلی به نسل دیگر منتقل شده است. رنگ‌ها به تنهایی می‌تواند وسیله تمایز گلیم‌های هرسین از دیگر گلیم‌ها باشد و ضمنا مشخصه آن محسوب می‌شود. تارهای مصرفی از نخ پنبه‌ای تابیده شده است و نخ‌های که به عنوان پود گلیم استفاده می‌شود، مشابه همان خامه‌هایی است که در قالی به کار می‌رود و تا به حال هرگز رنگ‌آمیزهای هرسین به طور یکنواخت به نظر نرسیده است. درخشندگی زیاد گل‌های هرسین در ارتباط با ایجاد نقوش و رنگ‌های بسیار زیبا است که باعث تاثیر و دلپذیری اختلاف رنگ ابتدا و انتهای گلیم در بیننده می‌شود. طرح‌هایی مانند گل و درخت و حیوانات مختلف با اشکال غیرمعمولی و خطوط عمودی و مورب، گاهی مانند باغی از گل و گاهی مانند جنگلی پر از حیوان و نیز سایر طرح‌های پیچ و خم‌دار که ترکیب مجموعه آن‌ها به چشم انتقال یافته و آن را تحت تاثیر قرار می‌دهد (یاوری ، ۱۳۸۹: ۱۰۵).

۳. انواع گلیم‌ها

اگر چه در کشورمان بیش از ۳۰ نوع گلیم شناسایی شده است، اما گلیم های ایرانی را می‌توان به سه دسته کلی تقسیم کرد: دسته اول: دورو یا تخت، که برای بافت آن‌ها از روش پودگذاری استفاده می‌شود. این گلیم‌ها ضخامت کمتری در مقایسه با انواع دیگر دارند. طرح‌ها و نقش‌های دو روی گلیم یکسان است و در نهایت از دو سمت (پشت و رو) آن می‌توان استفاده کرد.

دسته دوم: شامل گلیم‌های یک رو بوده که بافت آن‌ها به روش پودپیچی صورت می‌گیرد. این گلیم‌ها از ضخامت بیشتری در مقایسه با گلیم‌های دورو برخوردارند و دارای تار، پود پیچی و پود نازک هستند. در این بافت اضافه پودپیچی به پشت گلیم می‌رود و مخفی می‌ماند و در پشت آن فقط نخ‌های رنگین به‌صورت پراکنده و نامنظم به چشم می‌خورد.

دسته سوم: در بافت آن‌ها از روش و تکنیک‌های مختلف بافت گلیم دورو، بافت گلیم پودپیچی و حتی در مواردی در بافت آنها از روش و تکنیک‌های مختلف بافت قالی(گره کامل) استفاده می‌شود (یاوری و دیگران، ۱۳۹۲: ۲۸۸).

گلیم هرسین در گروه اول قرار می‌گیرد و طبق تعریف مذکور از دو طرف قابل استفاده است. نقوش گلیم این منطقه هرسین بسیار زیبا و چشم‌نواز بوده و رنگرزی گیاهی الیاف پشم گوسفندان به جهت آب و هوای مساعد صدچندان به زیبایی و لطافت آن می‌افزاید؛ نقش‌های چشمه نظامی، ترکیبی درخت و لانه گنجشک، مرغابی، مار، قیچی، سماور، توت، قرقره، پنجه گربه و .... که در میان خطوط عمودی و افقی یا مورب تکرار شده‌اند از آن جمله‌اند (عرفانی، ۱۳۸۸: ۱۲۹). در ادامه به بررسی دقیق این نقوش پرداخته می‌شود.

۴. نقوش گلیم هرسین

در هرسین نقش‌ها متنوع است و شکل‌ها هر کدام نماد خاص خود را دارد مانند طرح گل نخود که نمایانگر کارهای کشاورزی و نوع کشت محلی است. در گلیم‌ها طرح‌های مختلف لوازم زندگی، مانند، تنگ، گل مفرش، قرقره و آفتابه استفاده می‌شود و گاهی بعضی از نقوش را به چند شکل و حالت می‌بافند. نقش شغال، مرغابی، گنجشک نشانگر افکار مختلف این صنعتگران هنرمند است. از طرح‌های بسیار زیبای منطقه هرسین، طرح سجاده‌ای یا چهل‌چراغی نیز خود گویای این مطلب است. حاشیه گلیم‌های هرسین دارای نقوش متنوعی مانند پنجه گربه، گل بالدار، پرچم گل نخود، تنگ سجاده‌ای، قرقره و ...است. که تنوع را در این رابطه کاملاً نشان می‌دهد (همان، ۱۰۶). دسته‌بندی انواع نقوش در طراحی گلیم عبارتند از :

نقوش گیاهی: نقوش گیاهی برگرفته از گیاهان طبیعی است که مردم هر منطقه با آن‌ها در ارتباط بوده و در انتخاب نقش در گلیم‌بافی از آنها الهام می‌گیرند.

نقوش حیوانی: در گلیم‌های عشایری به دلیل ارتباط نزدیک میان انسان و حیوانات، نقوش تجریدی حیوانات برای تزیین استفاده می‌شود.

نقوش اشیا: این نوع نقوش برداشت تجریدی اشیای است که در زندگی روزمره گلیم‌بافان استفاده می‌شود.

نقوش تجریدی: انسان از گذشته‌های دور برای تزیین اشیا از درهم آمیختن خطوط، اشکال هندسی را پدید آورد که هر کدام معنا و مفهوم خاصی را برای او تداعی می‌کرد. معانی این نقوش ریشه در اعتقادات و باورهای انسان دارد. به دلیل وجودتنوع اقلیمی در ایران، اختلاف زیادی نیز در طرح مواد اولیه، اندازه، رنگ و بافت گلیم‌های مناطق مختلف به چشم می‌خورد (خلیلی و دیگران ، ۱۳۹۰: ۱۰).

جدول۱- نقوش گلیم هرسین

تصویر گلیم	نوع نقش	تصویر نقش
 ماخذ: (هال و دیگران، ۱۳۷۹ : ۵۳) اندازه: ۱,۲۷* ۲,۶۶ متر	کراخه در حاشیه	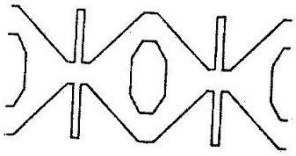
 ماخذ: www.kuhfell-online.de/kilim-Harsin-502	مرغابی‌با بالهای گشوده(نقوش حیوانی)	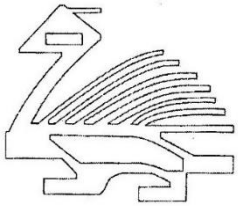
	نقش حاشیه ترکیبی از گل بلوری بالدار(نقوش گیاهی تجریدی)	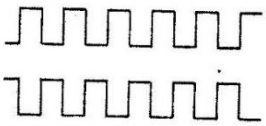
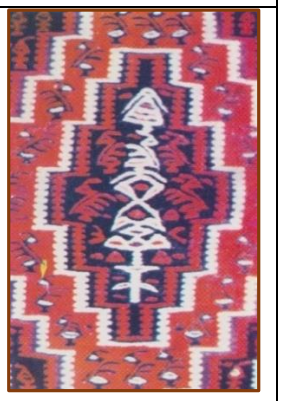	نقش ترکیبی درخت ،گنجشک و عروسک (نقوش حیوانی و گیاهی)	

ماخذ: (یاوری،۱۳۸۹ : ۲۱۴)	نقش مرغابی(نقوش حیوانی)	
ماخذ: (یاوری،۱۳۸۹ : ۲۱۴)	گنجشک(نقوش حیوانی)	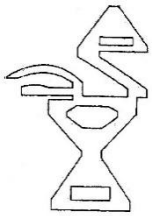
	گل(نقوش گیاهی)	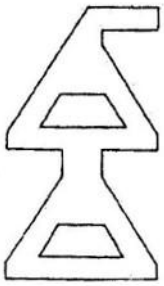
ماخذ: (یاوری،۱۳۸۹ : ۲۱۶)	عروسک(نقوش اشیا تجریدی)	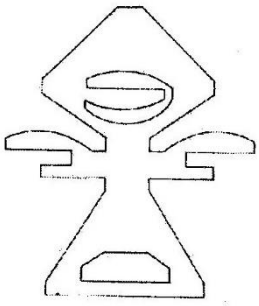
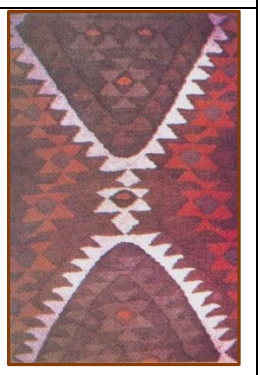 ماخذ: (یاوری،۱۳۸۹ : ۲۱۵)	نقش هندسی	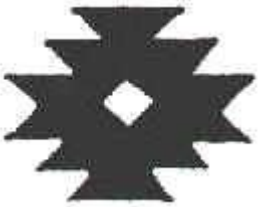

 ماخذ: (یاوری،۱۳۸۹ : ۲۱۶)	شغال (نقوش حیوانی)	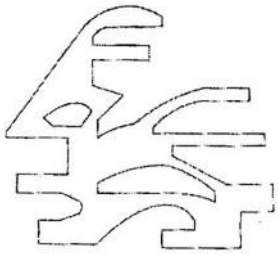
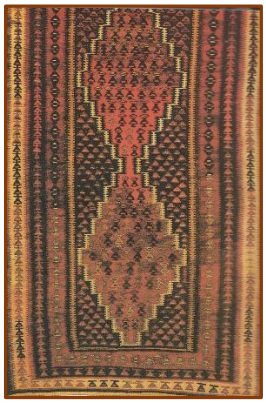 ماخذ: (هال و دیگران، ۱۳۷۹ : ۵۳) اندازه: ۱٫۳۷* ۲٫۸۹ متر	مل چفته در حاشیه	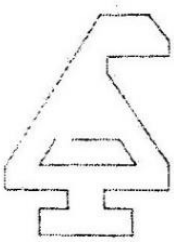
	خرده نقش	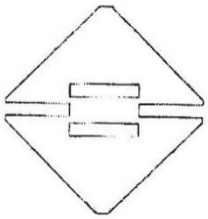
	عروسک	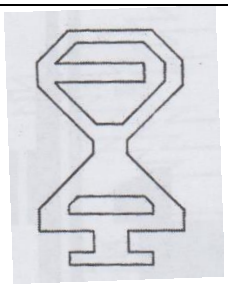
 ماخذ: (یاوری،۱۳۸۹ : ۲۱۶)	ترکیب درخت و لانه گنجشک	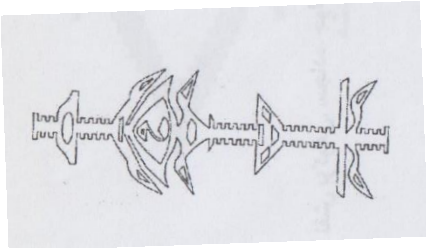

منبع: (نگارنده)

۵. گلیم نقش برجسته ایلام

از آنجایی‌که مردم استان ایلام از روزگاران گذشته با انواع فرآورده‌های دستی و بافته‌های سنتی انس و عادت داشته‌اند، طبعاً زمینه‌ای مناسب در روند رشد صنعت دستی این منطقه مهیا بوده است. استان ایلام مانند هر استان دیگری،

دارای صنایع‌دستی مخصوص به خود است که از مهم‌ترین و جذاب‌ترین آن‌ها گلیم نقش برجسته است که منحصر به فرد و مخصوص همین منطقه می‌باشد (فراست،۱۳۸۷: ۹۹). گلیم نقش برجسته، تلفیقی از گلیم ساده و گره قالی در متن آن است که یادآور گلیم هشت هزار ساله مکشوفه در آناتولی ترکیه و قالی ۲۵۰۰ ساله پازیریک (قدیمی‌ترین قالی جهان) است و به‌عنوان اصیل‌ترین صنعت دستی ایلام حائز ویژگی‌ها و امتیازات بسیاری است. از خصوصیات و ویژگی‌های بارز گلیم نقش برجسته شامل موارد زیر می‌باشد:

سبک وزنی: به این معنا که هر چه گلیم نقش‌برجسته سبک‌تر باشد مرغوبیت بیشتری دارد و همین امر نشان می‌دهد که برای بافت آن از تار و پود ظریف‌تری استفاده شده است.

هماهنگی رنگ، طرح و تقارن نقوش در بافت: این هماهنگی بر ارزشهای هنری آن می‌افزاید و تقارن بدین معنی است که نیمه چپ و راست آن باید عیناً مثل هم باشند (حمید بختیاری،۱۳۸۳: ۴۰). در گلیم‌های سنتی اغلب از رنگ‌های تند و شاد استفاده می‌شود و به همین دلیل از گلیم به عنوان تزیین استفاده می‌کردند (خلیلی و دیگران، ۱۳۹۰ :۹).

تراکم زمینه: قسمت زمینه گلیم نقش‌برجسته باید دارای پودهای بیشتر و متراکم‌تری باشد.

کیفیت و ثبات رنگ: در این راستا استفاده از رنگ‌های گیاهی دارای مزیتی خاص است به‌گونه‌ای که در آن‌ها اصالت رنگ حفظ می‌شود (حمید بختیاری،۱۳۸۳: ۴۰).

۶. طرح و نقش گلیم ایلام

نقوش و طرح گلیم اغلب در شناسایی قدمت و اصل آن جنبه کلیدی دارد که در نتیجه نفوذها و شیوه‌های مختلف حاصل می‌شود. دو عامل دیگر غیر مذهب نیز در طرحی که بافنده برای گلیم خود انتخاب می‌کند تأثیر دارد. یکی از آن دو عامل طرز اجرای فنون بافندگی می‌باشد که بیشتر طرح‌های آبستره را تولید می‌کند، عامل دیگر محیط طبیعی است که بافنده در آن زندگی کرده و از نقش‌هایی مانند دریاچه و رودخانه، گل‌ها،گلبرگ‌ها، درختان یا حیوانات اهلی، جانوران وحشی و حشرات الهام می‌گیرد. قالی گره‌باف و گلیم با وجود عدم شباهت آن‌ها از لحاظ شیوه بافت در بسیاری عناصر، سمبل‌ها و نقوش شبیه می‌باشند (هال و دیگران، ۱۳۷۹ : ۲۱)

معمولاً در بافت گلیم ساده، نقشه کاربردی نداشته و طرح ذهنی‌باف و بر اساس احساسات و عواطف بافنده به صورت هندسی بر سطح گلیم نقش‌برجسته شکل می‌گیرد. به طور کلی طرح و نقوش گلیم ایلام به دو گروه تقسیم می‌شوند: طرح‌هایی که از خطوط مستقیم تشکیل شده است(طرح شکسته) و طرح‌هایی که از خطوط منحنی تشکیل یافته است(طرح گردان). ازجمله طرح و نقش‌های رایج در گلیم نقش برجسته می‌توان به طرح‌های لچک، ترنج،گلدانی، گل‌فرنگ، نقشه غلط، بته‌ای، محرابی، و هم‌چنین نقوش نباتی، حیوانی و انسانی اشاره کرد (یوسفی‌نژاد و دیگران، ۱۳۹۱: ۱۹۳). در اینجا به بررسی تعدادی از آن‌ها پرداخته می‌شود.

جدول ۲- نقوش گلیم ایلام

تصویر گلیم	طرح و نوع نقش	توضیحات نقوش
	گلدانی و محرابی گلدان با گل‌های گوناگون برگرفته از منطقه زندگی	 در این نوع طرح‌های گل‌های گوناگون منطقه در گلدان تصویر می‌شود و گاهی طرح محرابی اطراف این نقوش را در بر می‌گیرد.
 ماخذ: (بختیاری و دیگران، ۱۳۸۳)	لچک ترنج بته و جقه بوته گل گل فرنگ ترمه	 نقش‌های بوته‌ای از تکرار منظم یک نوع نقش ساده به نام بوته روی تمام سطوح زمینه به وجود می‌آید. در واقع نقوش برگ، گل، دسته گل و بوته بیانگر این نوع نقوش هستند.
 ماخذ: (بختیاری و دیگران، ۱۳۸۳)	شکسته هندسی لوزی مربع مستطیل	اینگونه طرح‌ها زمینه را ازخطوط مستقیم و زاویه‌دارتشکیل شده‌اند.
	تصویری	موضوعات گوناگون پرورده اعتقادات ذهنی بافنده از جمله مذهب، داستانهای و بناهای

 ماخذ: (بختیاری و دیگران، ۱۳۸۳)	گیاهی(نقوش گیاهی) حیوانی(آهو،پرندگان و..) انسانی اشیا(طرح لوستر)	تاریخی و محیط پیرامون در این نوع گلیم-ها انعکاس یافته است .
 ماخذ: (بختیاری و دیگران، ۱۳۸۳)	موزاییکی گیاهی(نقوش گیاهی، گل و گلدان) حیوانی(مرغ، پرندگان، عقاب، طاووس) اشیا(کوزه‌های سفالی)	نقوش مختلف در شکل و طرح موزاییک نمایان می‌شود.

منبع: (نگارنده)

نتیجه‌گیری

آنچه که گلیم را بعنوان یک هنر اصیل معرفی می‌کند تنوع، زیبایی طرح‌ها و رنگ‌های آن است. در میان صدها گلیم بنه‌درت می‌توان چند گلیم را پیدا کرد که شبیه یکدیگر باشند زیرا بافت آن‌ها براساس طراحی از پیش آماده نبوده بلکه بیشتر تابع ذهن خلاق ، ذوق و فرهنگ خاص بافنده است درواقع دست‌های هنرمندان همواره زیبایی‌های طبیعت را به‌صورت طرح‌ها و نقش‌ها بر گلیم منعکس ساخته‌اند. از دیگر ویژگی‌های هنری گلیم؛ نقوش عامیانه است که از ذوق، هنر، احساس واعتقادات بافنده سرچشمه گرفته و این نقوش در رابطه با انسان و اندیشه اوست. نقش ونگاره‌ها ضمن اینکه ظاهری عینی وطبیعت‌گرا دارند، مالامال از رازهای جهان معنوی بوده و بازتابی از آرزوهای بلند انسان است به‌گونه‌ای که می‌توان آن را رسانه ثبت اعتقادات، ایمان‌ها، باورهای آن‌ها و انتقال آن از نسل خود به نسل بعد دانست.

پس از بررسی نقوش مختلف گلیم در دو منطقه غرب ایران، آنچه به عنوان شباهت در گلیم این مناطق قابل مشاهده است؛ همان باورهای نهفته در ذهن بافندگان آن در طول دوران مختلف و همچنین محیط طبیعی منطقه زندگی آنان می‌باشد که در غالب این هنر بصری نمودار می‌شود. لطافت و نرمی طبیعت این مناطق باعث تجلی استفاده از رنگ‌های شاد شده است؛ به‌گونه‌ای که این نوع گلیم‌ها به‌عنوان عناصر تزیینی و زیبایی منازل استفاده می‌شده است. اما تفاوتی که در گلیم هرسین و ایلام وجود دارد این است که بافندگان هرسینی باورهای خود را در قالب نقوش هندسی انتزاعی

ازجمله: گیاهی، حیوانی، اشیا و انسانی به کار می‌برند و نوع نقش‌هایی که در گلیم‌ها موجود است ارتباط مستقیم با وسعت ذهن و دید بافنده و اشیای مورد علاقه او دارد و نقش‌ها پر و ریزباف هستند. در این نوع گلیم، نقوش به دلیل بافت آن کلاً هندسی است و در نظر کلی متقارن به نظر می‌رسد اما جزییات آن این تقارن را بر هم می‌زند. در گلیم نقش برجسته ایلام، طرح‌ها بر خلاف گلیم هرسین از نقوش انتزاعی انعکاس‌دهنده باورهای بافندگان آن‌ها استفاده نشده است بلکه طرح‌ها را در غالب نقوش واقعی مانند گل، گلدان، پرنده، حیوانات و ... نشان می‌دهند و به دلیل پرنقش نبودن این نوع گلیم‌ها، به راحتی گویای ذهن بافنده آن است.

جدول ۳- مقایسه تطبیقی نقوش گلیم هرسین و ایلام

	شباهت‌ها	تفاوت‌ها		نمونه تصاویر
		شیوه نمود منبع الهام در فرم ظاهری	نوع نقوش	
گلیم هرسین	منبع الهام از طبیعت و محیط زندگی	انتزاعی	حیوانی(شغال ، مرغابی، گنجشک) نقوش اشیا(عروسک،قرقره) نقوش گیاهی(گل و درخت)	 ماخذ: (هال و دیگران، ۱۳۷۹ : ۵۳) اندازه: ۱,۲۷* ۲,۶۶ متر
گلیم ایلام		واقعی	محرابی و گلدانی لچک ترنج (بته و جقه، بوته‌گل ،گل فرنگ، ترمه) حیوانات تصویرهایی با موضوعات مختلف دنیای واقعی	 ماخذ: (بختیاری و دیگران، ۱۳۸۳)

منبع: (نگارنده)

منابع

کتاب‌ها

بختیاری، حمید، امیری، بهزاد. (۱۳۸۳). گلیم نقش برجسته ایلام، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.

پرهام، سیروس. (۱۳۷۱). دستبافت‌های عشایری و روستایی فارس، جلد دوم، تهران: انتشارات امیرکبیر.

جزایری، زهرا. (۱۳۷۹). شناخت گلیم، تهران: انتشارات سروش.

هال، آلستر و بارناد، نیکلاس. (۱۳۷۹). گلیم‌های ایرانی، افسر، کرامت‌الله، تهران: انتشارات یساولی.

هال، آلستر و ویووسکا، جوزه لوچیک. (۱۳۷۷). گلیم: تاریخچه، طرح، بافت و شناسایی، همایونفر، شیرین، الفت شایان، نیلوفر: انتشارات ایران مصور.

یاوری، حسین. (۱۳۸۹). شناخت گلیم و گلیم مانندهای ایران، چاپ اول، تهران: انتشارات آذر.

یاوری، حسین. (۱۳۹۲). عرفانی، فاطمه، هنرهای سنتی ایران در یک نگاه، تهران: انتشارات آذر.

مقالات

بی‌نا. (۱۳۹۳). سازمان میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری استان کرمانشاه، صص۱-۹.

خالقی، موسی‌الرضا. (۱۳۹۲). سیری در گلیم‌بافی دوره صفوی، کتاب ماه هنر، شماره ۱۷۵، صص. ۹۴-۱۰۰.

خلیلی، الهه، دادور، ابوالقاسم. (۱۳۹۰). طراحی گلیم فرش متاثر از عکس های بلوسفلد، سومین کنفرانس ملی مهندسی نساجی و پوشاک یزد، صص. ۱-۱۲.

عرفانی، فاطمه. (۱۳۸۸). "گذری و نظری به برخی از صنایع دستی کهن ایران"، فصلنامه فرهنگ مردم، صص. ۱۲۱-۱۳۰.

فراست، مریم. (۱۳۸۷). نقش و طرح در گلیم نقش برجسته ایلام، فصلنامه مطالعات هنر اسلامی، شماره نهم، صص. ۹۹-۱۱۶.

منوچهری، منیره. (۱۳۹۰). بررسی نقش صنایع دستی روستاها در کارآفرینی و اشتغال‌زایی جهت جذب توریسم، همایش ملی صنایع فرهنگی و نقش آن در توسعه پایدار، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه، صص. ۱-۱۶.

یوسفی‌نژاد، حسن و ولی‌زاده، شعبان. (۱۳۹۱).مطالعه مردم شناختی بافت گلیم نقش برجسته ایلام، مجله فرهنگ ایلام، شماره۳۶ و ۳۷، صص. ۱۸۵-۲۰۸.

کتاب‌های لاتین

Elton, L. (2006). Daniel and Ali Akbar Mahdi, Culture and customs of Iran, Greenwood Press, 2006

Tanavoli, P. (1988). Persian flat weave, Antique collectors club.

سایت‌های اینترنتی

http://www.caroun.com/Kilim
www.kuhfell-online.de/kilim-Harsin-502